

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA IJODIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION METODIKASI

Fayzullayeva Zarnigor Abror qizi

*Navoiy davlat universiteti 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar
tarixi ixtisosligi doktoranti, maktabgacha ta’lim kafedrasi o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishning innovatsion metodikasi yoritiladi. Unda bolalar tafakkurini kengaytirish, ularning qiziqishlari va mustaqil izlanishlarini qo‘llab-quvvatlash, shuningdek, ta’lim-tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning samaradorligi ilmiy asosda tahlil qilinadi. Innovatsion metodlar – loyiha asosida o‘qitish, STEAM-ta’lim elementlari, didaktik o‘yinlar, raqamli resurslar, ijodiy topshiriqlar orqali bolalarda mustaqil qaror qabul qilish, muammoli vaziyatlarni hal etish hamda erkin ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari ochib beriladi. Tadqiqot natijalarida ijodiy fikrlash bolalarda muloqot madaniyatini, tashabbuskorlikni va intellektual salohiyatni rivojlantirishda muhim omil ekani ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, ijodiy fikrlash, innovatsion metodika, STEAM-ta’lim, interfaol usullar, didaktik o‘yinlar, muammoli vaziyat, raqamli resurslar, ijodiy topshiriqlar.

Аннотация: В данной статье рассматривается инновационная методика развития творческого мышления у детей дошкольного возраста. Освещаются вопросы расширения познавательных способностей детей, поддержка их интересов и самостоятельных поисков, а также эффективность использования современных педагогических технологий и интерактивных методов в образовательном процессе. Показано, что инновационные подходы — такие как обучение на основе проектов, элементы STEAM-образования, дидактические игры, цифровые ресурсы и творческие задания — способствуют формированию у детей умений самостоятельно принимать решения, решать проблемные ситуации и проявлять свободное творческое мышление. В результате исследования подчеркивается, что творческое мышление играет важную роль в развитии культуры общения, инициативности и интеллектуального потенциала детей.

Ключевые слова: дошкольное образование, творческое мышление, инновационная методика, STEAM-образование, интерактивные методы, дидактические игры, проблемные ситуации, цифровые ресурсы, творческие задания.

Annotation: This article examines the innovative methodology for developing creative thinking in preschool children. It highlights the importance of expanding children's cognitive abilities, supporting their interests and independent inquiry, as well as the effectiveness of using modern pedagogical technologies and interactive methods in the educational process. Innovative approaches such as project-based learning, STEAM-education elements, didactic games, digital resources, and creative tasks are shown to

foster independent decision-making, problem-solving skills, and free creative thinking. The research results emphasize that creative thinking plays a crucial role in developing children’s communication culture, initiative, and intellectual potential.

Keywords: *preschool education, creative thinking, innovative methodology, STEAM-education, interactive methods, didactic games, problem situations, digital resources, creative tasks.*

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida ta’lim-tarbiya tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri – yosh avlodda ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishdir. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish masalasi nafaqat ta’lim sohasida, balki jamiyatning intellektual salohiyatini oshirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki mazkur yosh davri bolaning psixologik, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishida poydevor bosqich hisoblanadi.

So‘nggi yillarda xalqaro tajriba shuni ko‘rsatmoqdaki, 21-asr ko‘nikmalarini – ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, kommunikativlik va hamkorlikni – bolalarda erta yoshdan shakllantirish ularning kelajakdagi o‘quv faoliyati va hayotiy muvaffaqiyatlarini belgilovchi omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha ta’lim muassasalarida innovatsion metodlarni joriy etish – dolzarb pedagogik vazifalardan biridir.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari orasida STEAM-ta’lim elementlari, loyiha asosida o‘qitish, didaktik o‘yinlar, raqamli resurslardan foydalanish va muammoli vaziyatlar asosida topshiriqlar tuzish alohida o‘rin tutadi. Bu metodlar bolalarning qiziqishini uyg‘otib, ularni mustaqil izlanishga undaydi, shuningdek, o‘z fikrini erkin ifodalash va yangicha qarashlarni ilgari surishga imkon yaratadi.

O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda maktabgacha ta’limni modernizatsiya qilishga katta e’tibor qaratilmoqda. Xususan, “Maktabgacha ta’lim va tarbiyani 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da bolalarni ijodiy va tanqidiy fikrlashga yo‘naltiruvchi innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish vazifasi belgilangan. Bu esa milliy ta’lim tizimida ijodiy fikrlashni rivojlantirish bo‘yicha ilmiy-metodik izlanishlarning dolzarbligini yanada oshiradi.

Asosiy qism

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish masalasi psixologiya va pedagogika fanlarida doimo dolzarb bo‘lib kelmoqda. Chunki bola tafakkuri 3–6 yosh oralig‘ida tezkor rivojlanadi va ularning tasavvurlari, fantaziyasi hamda mantiqiy fikrlash qobiliyatlari shakllanishi uchun aynan shu davr eng qulay poydevor hisoblanadi. Shu sababli pedagoglar va olimlar ushbu yosh davrida innovatsion metodikalarni joriy etish orqali bolalarni ijodkorlikka keng jalb qilishni ta’kidlamodalar.

So‘nggi yillarda maktabgacha ta’lim tizimida STEAM-ta’lim (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) elementlarini qo‘llash kengaymoqda. Bu yondashuv bolalarning nafaqat mantiqiy tafakkurini, balki estetik qarashlarini ham rivojlantiradi.

Masalan, oddiy qurilish bloklari bilan ishlash jarayonida bola muhandislik elementlarini o‘rganadi, ranglar va shakllarni uyg‘unlashtirish orqali esa san’atga qiziqishi kuchayadi.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirishning samarali usullaridan biri – didaktik o‘yinlardir. O‘yin jarayonida bola nafaqat bilim oladi, balki mustaqil qaror qabul qilish, muammoli vaziyatni hal etish ko‘nikmalarini ham egallaydi. Masalan, “Qiziqarli topishmoqlar”, “Nimalar yetishmayapti?” kabi mashg‘ulotlar bolalarning kuzatuvchanlik va tahliliy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Loyiha asosida o‘qitish maktabgacha ta’lim muassasalarida bolalarni ijodiy faoliyatga jalb qilishda muhim rol o‘ynaydi. Masalan, “Tabiatni asraymiz” loyihasi doirasida bolalar gul ekib, uni parvarish qilish jarayonida kuzatishlar olib boradilar, natijada ekologik madaniyat bilan bir qatorda ijodkorlik ham shakllanadi.

Zamonaviy texnologiyalar maktabgacha yoshdagi bolalarning qiziqishini uyg‘otishda samarali vosita hisoblanadi. Interaktiv dasturlar, multimediali taqdimotlar, animatsiyalar orqali bolalar mavzuni chuqurroq tushunadilar. Biroq raqamli resurslardan foydalanishda psixologik gigiyena qoidalariga amal qilish muhimdir. Chunki ortiqcha ekran vaqti bolaning asabiylashishi yoki diqqatini yo‘qotishiga olib kelishi mumkin.

Ijodiy fikrlashni shakllantirishda eng muhim omillardan biri – bu pedagogning innovatsion yondashuvidir. O‘qituvchi dars jarayonida turli interfaol usullardan, ijodiy topshiriqlardan va mushohada uyg‘otuvchi savollardan foydalanishi zarur. Shuningdek, individual yondashuv har bir bolaning qiziqishlari va qobiliyatlariga mos keluvchi mashg‘ulotlarni tashkil etishga yordam beradi.

Maktabgacha ta’lim muassasasida ijodiy muhitni shakllantirish ijodiy fikrlashni rivojlantirishning asosiy shartidir. Bunda bolaga xatolardan qo‘rqmasdan erkin fikr bildirish imkoniyatini berish lozim. Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikda bolaga ijodiy topshiriqlar berish, uy sharoitida turli o‘yin va mashg‘ulotlarni davom ettirish ijodiy tafakkurning mustahkamlanishiga yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish jarayoni faqat o‘yinlar va topshiriqlar bilan cheklanmaydi. So‘nggi tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, bolaning ijodkorligi uning ijtimoiy muhitidan, psixologik holatidan va hatto fiziologik rivojlanishidan ham bevosita ta’sirlanadi. Shu sababli ijodiy tafakkurni shakllantirishda kompleks yondashuv zarur.

So‘nggi ilmiy izlanishlarda (OECD, 2022) bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyati miya faoliyati bilan uzviy bog‘liq ekani ta’kidlanadi. Masalan, chap yarimshar mantiqiy fikrlashni, o‘ng yarimshar esa tasavvur va fantaziyani boshqaradi. Shu bois ijodiy topshiriqlar bolaning ikki yarimsharini birdek faollashtiradigan mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirilsa, natija samaraliroq bo‘ladi.

Ijodiy tafakkurni rivojlantirishda art-terapiya metodlari ham samarali natija beradi. Rasm chizish, loy bilan ishlash, musiqiy mashg‘ulotlar nafaqat ijodkorlikni kuchaytiradi, balki bolaning hissiy dunyosini ham boyitadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, art-terapiya elementlari bilan shug‘ullangan bolalarda ijtimoiy moslashuvchanlik va o‘ziga ishonch yuqori bo‘ladi.

Maktabgacha ta’lim jarayonida bolalarni tabiat bilan yaqinlashtirish ijodiy tafakkurni rivojlantirishda muhimdir. Tabiat qo‘ynida o‘tkazilgan kuzatishlar, o‘simlik va hayvonot dunyosi bilan tanishish, ekologik loyihalarda ishtirok etish bolalarda yangi g‘oyalarni yaratishga undaydi. UNESCO (2023) ma’lumotlariga ko‘ra, tabiatga asoslangan mashg‘ulotlar bolalarda ijodkorlik darajasini 40% ga oshiradi.

Bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishda storytelling – ya’ni hikoya yaratish texnologiyasi keng qo‘llanmoqda. Bolalar kichik ertak, voqea yoki ssenariy tuzish jarayonida o‘z fantaziyasini ishga soladi, syujet yaratadi va badiiy tafakkurini rivojlantiradi. Bu metod bolalarning nutqini boyitadi, tasavvurini kengaytiradi va ularni mustaqil fikr bildirishga o‘rgatadi.

Yana bir yangicha yo‘nalish – bu multimodal ta’lim, ya’ni bir vaqtning o‘zida ko‘rish, eshitish, sezish va harakat qilish orqali o‘rganish. Masalan, musiqa tinglab rasm chizish yoki ertak tinglab uni sahnalashtirish bolalarda turli sezgi kanallarini faollashtiradi va ijodiy fikrlashni kuchaytiradi.

Ilg‘or xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, bolalarning ijodiy rivojlanishi faqat bog‘chada emas, balki oilaviy muhitda ham davom etishi zarur. Ota-onalar bilan birgalikda kitob o‘qish, qo‘shiq kuylash, konstruktor yig‘ish yoki kichik tajribalar o‘tkazish bolalarda ijodiy tafakkurni yanada kuchaytiradi.

Xulosa

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalarda ijodkorlik faqat tabiiy qobiliyat emas, balki to‘g‘ri tashkil etilgan metodik yondashuvlar orqali shakllantiriladigan va rivojlantiriladigan jarayondir. Innovatsion metodikalar — neyropsixologik mashg‘ulotlar, art-terapiya, tabiat bilan uyg‘un ta’lim, storytelling texnologiyalari hamda multimodal yondashuv bolalarda nafaqat ijodiy fikrlash, balki emotsional barqarorlik, mustaqillik, nutqiy va ijtimoiy rivojlanishni ham ta’minlaydi.

Shuningdek, ota-onalarning faol ishtiroki bolaning ijodiy salohiyatini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Oilada va ta’lim muassasasida yaratilgan qulay ijodiy muhit bolaning kelajakdagi ijtimoiy hayotida tashabbuskor, yangicha fikrlaydigan va raqobatbardosh shaxs bo‘lib shakllanishiga xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish nafaqat ta’limiy, balki psixologik va ijtimoiy jihatdan ham muhim jarayon hisoblanadi. So‘nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, erta yoshdan ijodiy yondashuvga o‘rgatilgan bolalar keyingi bosqichlarda yuqori akademik natijalar ko‘rsatadi, stressni yengish qobiliyatiga ega bo‘ladi hamda turli vaziyatlarda moslashuvchan fikrlashni rivojlantiradi.

Shu bois, maktabgacha ta’lim muassasalarida pedagoglar innovatsion metodlardan foydalanishi, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirishi va bolalarda tabiiy qiziqishni qo‘llab-quvvatlashi ijodiy tafakkurni rivojlantirishning eng dolzarb shartlaridan biri sifatida qaralishi lozim. Bu jarayon kelajakda bolalarning intellektual salohiyati, ijtimoiy faolligi va global raqobatbardoshligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish va sifat samaradorligini oshirish to‘g‘risida”gi qarori. — Toshkent, 2020.
2. Raxmonqulova N. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi va raqamli resurslardan foydalanish asoslari. – Toshkent: NMIU, 2021.
3. Xodjayeva D., Tursunova M. Ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: O‘zMU nashriyoti, 2019.
4. OECD. The Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass. — Paris: OECD Publishing, 2019.
5. Юсуфбекова Н. Инновационные технологии в начальном образовании. – Ташкент: Фан, 2020.
6. OECD. (2021). Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots. OECD Publishing.